

Ο εχθρός βρίσκεται μέσα μας:

II. Θεσμοθετημένο ρουσφέτι.

Του Καθηγητή Σταύρου Α. Ζένιου, Πρύτανη του Πανεπιστημίου Κύπρου.

Αναλύσαμε σε προηγούμενο άρθρο το φαινόμενο του ρουσφετιού ως αποτέλεσμα της διάβρωσης του κοινωνικού κεφαλαίου. Δηλαδή της διάβρωσης των αξιών που δημιουργούν δεσμούς μεταξύ των μελών και των οργανώσεων μιας κοινωνίας και προωθούν τη συνεργασία, όπως είναι η τιμιότητα, η τήρηση των υποσχέσεων, η αξιοπιστία στην εκτέλεση των καθηκόντων, ο επαγγελματισμός και η αμοιβαιότητα.

Πριν προτείνουμε λύσεις στο πρόβλημα του ρουσφετιού, και απαντήσουμε στο ερώτημα «Μπορεί η πολιτική ηγεσία να χαράξει το δρόμο;» πρέπει να αντιληφθούμε ακόμη κάτι. Ότι οι αξίες αυτές δεν επαρκούν από μόνες τους. Πρέπει να είναι διάχυτες σε όλη την κοινωνία. Κοινωνικό κεφάλαιο που διαχέεται σε ευρύτερα κοινωνικά στρώματα δημιουργεί *εμπιστοσύνη*, ενθαρρύνει τις συνεργασίες και δρα θετικά. Όταν όμως περιορίζεται στα μέλη μιας μικρής ομάδας, καταστρέφει την εμπιστοσύνη μεταξύ του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου και επιδρά αρνητικά.

Όταν μια ομάδα με μεγάλα εσωτερικά αποθέματα κοινωνικού κεφαλαίου ζητά ευμενή μεταχείριση για τις υποθέσεις της τότε το ρουσφέτι αποκτά μια νέα μορφή. Θεσμοθετείται. Η «ευμενής διαμεσολάβηση» γίνεται μέρος της πολιτικής διαδικασίας.

Επομένως πρέπει να διακρίνουμε και το θεσμοθετημένο ρουσφέτι πριν προτείνουμε λύσεις. Τα παραδείγματα στην χώρα μας είναι πολλά και ενδιαφέροντα.

Αναφέρω τρία, όπου το Πανεπιστήμιο αρνήθηκε να γίνει μέρος της συνδιαλλαγής, προκαλώντας θεσμικές παρεμβάσεις. Οι πιέσεις δεν αρκέστηκαν σε ένα τηλεφώνημα για ευμενή αντιμετώπιση κάποιου αιτήματος αλλά πήραν θεσμική μορφή.

Πρώτο παράδειγμα: με την έναρξη της λειτουργίας της Πολυτεχνικής Σχολής το Πανεπιστήμιο θέτει όριο βαθμολογίας για εισδοχή φοιτητών. Αντιδρούν αποτυχόντες υποψήφιοι και το θέμα παίρνει πολιτικές διαστάσεις με ακροάσεις ενώπιον της Επιτροπής Παιδείας της Βουλής. Αξιωματούχος πολιτικού κόμματος επιτίθεται κατά του Πανεπιστημίου, ζητά από το βήμα της Επιτροπής κατάργηση των αυστηρών κριτηρίων εισδοχής, και το θέμα απασχολεί τα ΜΜΕ για μεγάλο διάστημα. Το πρόβλημα έγκειται σε τούτο: Ο ίδιος κομματικός αξιωματούχος εκπροσωπεί, ως δικηγόρος, έναν εκ των αποτυχόντων υποψηφίων σε αγωγή κατά του Πανεπιστημίου (Υπόθεση αρ. 845/2003, 17.9.03). Δύο δικαστές του Ανωτάτου Δικαστηρίου, με διαφορετικές αποφάσεις (24 Σεπτ. 2003 και 10 Μαΐου 2004) δικαιώνουν το Πανεπιστήμιο!

Η «ευμενής διαμεσολάβηση» του κομματικού αξιωματούχου υπέρ του πελάτη του αποτελεί θεσμοθετημένο ρουσφέτι. Χρησιμοποιείται το βήμα του θεσμού του Κοινοβουλίου για να επηρεαστεί ευμενώς ο θεσμός του Πανεπιστημίου υπέρ ενός πολίτη.

Δεύτερο παράδειγμα: Πριν λίγους μήνες το Πανεπιστήμιο προκηρύσσει θέση λέκτορα στο ευαίσθητο θέμα της σύγχρονης κυπριακής ιστορίας. Διεθνής επιτροπή προτείνει ομόφωνα έναν υποψήφιο, επιλέγοντας τον, μεταξύ άλλων, περιλαμβανομένου και στελέχους πολιτικού κόμματος. Η Σύγκλητος εγκρίνει και το Συμβούλιο επικυρώνει την εκλογή. Το θέμα όμως δεν σταματά εδώ. Εφημερίδα του πολιτικού χώρου από τον οποίο προέρχεται το απορριφθέν στέλεχος-υποψήφιος κατηγορεί τον διορισθέντα λέκτορα για «οικονομικές ατασθαλίες και παράνομη εξασφάλιση προγράμματος 90.000 ευρώ» στηριζόμενη σε ελλιπείς πληροφορίες, και χωρίς να ερωτηθεί το Πανεπιστήμιο για την ορθότητά τους όπως προβλέπει η δημοσιογραφική δεοντολογία. Η δημοσίευση ήταν μάλιστα το κύριο πρωτοσέλιδο άρθρο την προηγούμενη της συζήτησης του θέματος στα όργανα του Πανεπιστημίου. Το Πανεπιστήμιο έστειλε όλα τα στοιχεία στην εφημερίδα ζητώντας αποκατάσταση της αλήθειας, τεκμηριώνοντας ότι το συγκεκριμένο ερευνητικό πρόγραμμα εξασφαλίστηκε νόμιμα και σύμφωνα με όλες τις πρόνοιες της σχετικής προκήρυξης. Δεν υπήρξε οποιαδήποτε δημόσια

αποκατάσταση της αλήθειας, για λόγους που είναι κατανοητοί: αυτό που επιδιωκόταν ήταν ο διορισμός του «δικού μας» υποψήφιου. Η «ευμενής διαμεσολάβηση» αποκτά θεσμική μορφή. Πόσοι υποψήφιοι έχουν πρόσβαση στα πρωτοσέλιδα των εφημερίδων για να προωθήσουν την υποψηφιότητά τους;

Το *τρίτο παράδειγμα* αφορά την αντιμετώπιση της απόφασης για εισδοχή φοιτητών στο Πανεπιστήμιο από τα ιδιωτικά σχολεία με διεθνείς εξετάσεις. Ως γνωστό, αντέδρασε η συντεχνία των καθηγητών των δημόσιων σχολείων – μια ομάδα με μεγάλα εσωτερικά αποθέματα κοινωνικού κεφαλαίου. Ας θυμηθούμε την κατάληξη του θέματος: Μετά τις εκκλήσεις προς το Πανεπιστήμιο όπως ικανοποιήσει το αίτημα της συντεχνίας, παρεμβαίνουν πλέον θεσμικά όργανα. Το Υπουργικό Συμβούλιο εγκρίνει κανονισμό όπως γίνονται δεκτοί φοιτητές με διεθνείς εξετάσεις «με τη μέθοδο του κατεπείγοντος» αλλά με «εφαρμογή από την επόμενη χρονιά», και η Βουλή εγκρίνει τον κανονισμό προσθέτοντας όμως ότι «δεν θα εφαρμοστεί ο κανονισμός αν δεν υπάρξουν νέοι περί τούτου κανονισμοί.» Το αρμόδιο Υπουργείο δηλώνει ακολούθως ότι οι κανονισμοί δεν είναι στις προτεραιότητές του.

Ως αποτέλεσμα όλων αυτών, αναγνωρίζεται μεν το δικαίωμα των μαθητών των ιδιωτικών σχολείων αλλά καμία απόφαση δεν εφαρμόζεται. Η θεσμική «ευμενής διαμεσολάβηση» έγινε προς όφελος της μικρότερης ομάδας με μεγάλη εσωτερική συνοχή, αντί υπέρ του ευρύτερου συνόλου των μαθητών μας.

Όταν το Πανεπιστήμιο άρχισε να μελετά το θέμα το 2006, 13% των μαθητών φοιτούσαν σε ιδιωτικά σχολεία. Όταν το 2008 προτείναμε λύσεις, το ποσοστό ήταν 15%. Σήμερα ξεπέρασε το 17%. Προφανώς η «ευμενής διαμεσολάβηση» ικανοποίησε τη μικρότερη ομάδα αλλά δεν έλυσε κανένα πρόβλημα.

Αυτά τα στοιχεία επιβεβαιώνουν τις αρνητικές συνέπειες του θεσμοθετημένου ρουσφετιού, δηλαδή της ευμενούς διαμεσολάβησης υπέρ μικρών ομάδων με μεγάλα αποθέματα κοινωνικού κεφαλαίου αντί υπέρ του ευρύτερου κοινωνικού συνόλου.

Γι' αυτό και οι λύσεις που έχουμε να προτείνουμε αφορούν θεσμούς και αξίες.

Μπορεί η πολιτική ηγεσία να χαράξει το δρόμο; Με αυτή την πρόκληση θα ασχοληθούμε στο επόμενο άρθρο.